

Mål nr M 4842-23

Nacka tingsrätt
Mark- och miljödomstolen

mmd.nacka.avdelning3@dom.se

Yttrande över SKB:s ansökan om tillstånd till vissa verksamheter och åtgärder vid Kärnbränsleförvaret

Bakgrund

Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) lämnade den 30 juni 2023 in en ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till vissa verksamheter och åtgärder vid Kärnbränsleförvaret i Forsmark. SKB lämnade samtidigt in en begäran om tillstånd enligt miljöbalken till det sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall (KBS-3-målet) som Kärnbränsleförvaret ingår som en del av, ett system som regeringen meddelade tillåtlighet till i januari 2022.

I den här aktuella ansökan (Tilläggsansökan) uppger SKB att det under det fortsatta arbetet med planeringen av Kärnbränsleförvaret identifieras behov av att genomföra vissa ytterligare åtgärder och verksamheter som inte tidigare ingått i prövningen och därmed inte omfattas av regeringens tillåtlighetsbeslut.

De tillkommande åtgärderna och verksamheterna är:

- deponering av bergmassor och annat inert avfall från bergarbeten,
- uppförande och drift av en anläggning för betongtillverkning,
- grundvattenbortledning från schaktarbeten för Kärnbränsleförvarets ovanmarksdelar,
- gräva och fylla ut i vattenområde samt anlägga dämmen och reglera vattenstånd för att möjliggöra kväverening i våtmark samt
- ansökan om Natura 2000-tillstånd gällande Storskäret.

Synpunkter med anledning av SKB:s ansökan ska, efter att Östhammars kommun beviljats anstånd, lämnas till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt senast den 26 oktober 2023.

Östhammars kommuns synpunkter

Östhammars kommun framförde i samband med det samråd som genomfördes under våren 2023 ett antal synpunkter, framförallt gällande vad kommunen ansåg borde ingå i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB). En övergripande synpunkt som kommunen framförde i sitt samrådsyttrande var att de verksamheter och åtgärder som tillkommer i och med denna ansökan är en del av Kärnbränsleförvaret och att kommunen förutsätter att prövningen sker samlat och samordnat med övriga delar av Kärnbränsleförvaret. Kommunen noterar att domstolen meddelat att handläggningen av de två målen planeras att samordnas, vilket kommunen är positiv till.

Östhammars kommun har tillstyrkt Kärnbränsleförvaret inom ramen för prövningen av KBS-3-målet. Kommunen har förståelse för att det genom den fortsatta projekteringen av Kärnbränsleförvaret uppkommer behov av tillkommande och förändrade åtgärder och arbeten och har därför principiellt ingen invändning mot Tilläggsansökan. Östhammars kommun anser dock, även om det är fråga om en samordnad handläggning av målen, att det är viktigt att det i respektive mål är tydligt beskrivet vilka villkor, åtaganden och skyddsåtgärder som gäller för respektive verksamhet så att det är tydligt vad som prövats i respektive mål.

Kommunen framför nedan vissa synpunkter och önskemål om förtydliganden från SKB avseende de åtgärder och verksamheter som omfattas av Tilläggsansökan samt avseende SKB:s yrkanden och villkorsförslag.

SKB:s yrkanden

Östhammars kommun har inga synpunkter vad gäller yrkandena om tillstånd enligt 9 och 11 kap. miljöbalken enligt punkt A.1, med undantag för att kommunen önskar ett förtydligande avseende omfattningen av yrkandet om grundvattenbortledning i punkten 3 vilket utvecklas i avsnitt ”Grundvattenbortledning ovan mark” nedan. Kommunen har inte heller någon invändning mot yrkandet om Natura 2000-tillstånd enligt punkt A.2 eller mot yrkandena om igångsättningstid eller arbetstid enligt punkt A.3. Kommunen lämnar för närvarande ingen slutlig inställning till yrkandena om tid för anmälan av anspråk på ersättning av oförutsedd skada och om verkställighetsförordnande, vilket utvecklas närmare under ”Övriga synpunkter” nedan.

Deponering av inert avfall

I SKB:s ansökan om att bland annat få uppföra och driva en anläggning för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall (KBS-3-målet) ingår ett bergupplag för tillfällig lagring av berg och annat inert material som uppstår vid bergarbeten i samband med utbyggnaden av Kärnbränsleförvaret. Den deponi som SKB i den här aktuella ansökan söker tillstånd för avser samma anläggning som bergupplaget i KBS-3-målet men möjliggör upplag av bergmassor under längre tid och/eller tillsvidare. SKB kvarstår, såvitt Östhammars kommun uppfattar ansökningarna, även med bergupplaget som en del av KBS-3-målet.

Bergupplag eller deponi

SKB:s tillkommande yrkande om deponiverksamhet sker mot bakgrund av att mark- och miljödombstolen i sitt yttrande till regeringen i KBS-3-målet påtalat att SKB inte styrkt att bergmassorna inte kommer att lagras under så lång tid att det finns risk för skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön, även om bergupplaget kommer vara utformat för att uppfylla de tekniska kraven för en deponi.

SKB har i ansökan anfört att bergmassorna alltså planeras att nyttiggöras och att det inte planeras för kvittblivning av massorna. Om bergmassorna vid någon tidpunkt skulle komma att betraktas som avfall utgör dock lagring under längre tid än tre år en deponi. SKB avser att upprätta och följa en plan för hantering av bergmassor för att så långt som möjligt säkerställa avsättning, vilket föreslås regleras enligt villkor C6 i KBS-3-målet. Om det uppkommer bergmassor som det inte finns möjlig avsättning för inom tre år kommer lagringen av massorna definitionsmässigt att utgöra deponiverksamhet.

Östhammars kommun ser positivt på att SKB så långt som möjligt planerar för att finna avsättning för bergmassorna. Mot bakgrund av det mycket långa uppförande- och driftskedet för Kärnbränsleförvaret anser dock kommunen att det, vilket även SKB anför, finns en risk att det vid något tillfälle saknas avsättning för bergmassorna och att dessa därmed klassas som avfall. Om bergmassorna vid något tillfälle klassas som avfall och lagringen därefter definitionsmässigt blir en deponi uppfattar kommunen att SKB kommer att ta sökt tillstånd avseende deponering i anspråk.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB avseende om massorna på upplaget enbart kommer utgöra bergupplag eller deponi eller om upplagda massor vid någon tidpunkt samtidigt kan komma att utgöra bergupplag och deponi inom olika delar av upplaget.

SKB anger i punkt 74 i ansökan att, utöver de villkor som föreskrivs för deponiverksamheten, även de villkor som föreskrivs för bergupplaget i KBS-3-målet kommer att gälla för det fall det blir aktuellt med deponering av inert avfall. Kommunen anser att de villkor som är relevanta att föreskriva för deponin bör regleras i detta mål och inte genom hänvisning till villkor som föreskrivs och åtaganden som lämnas i ett annat mål. I denna del hänvisar kommunen också till vad som anförs nedan angående SKB:s förslag till villkor 1 och 2.

Östhammars kommun anser att de villkor som är relevanta att föreskriva för deponin bör regleras i detta mål och inte genom hänvisning till villkor som föreskrivs och åtaganden som lämnas i ett annat mål.

Hantering av lakvatten

SKB anger i fråga om hantering av lakvatten från bergupplaget att lakvattnet kommer att genomgå avskiljning för att sedan ledas vidare för rening med avseende på kväve. Östhammars kommun uppfattar att detta gäller även för det fall bergupplaget blir att betrakta som en deponi.

SKB anger i punkt 37 i ansökan att kvävereningen av lakvattnet sannolikt kommer att samordnas med rening av kvävehaltigt länshållningsvatten från bergarbeten. Vidare anger SKB i punkt 72 i ansökan att villkor avseende krav på

rening och vidare hantering av lakvatten från bergupplaget bör regleras i KBS-3-målet samordnat med övriga frågor om rening.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB om hanteringen av lakvattnet kommer att samordnas med reningen av kvävehaltigt länshållningsvatten eller inte. För det fall så inte sker, eller det är osäkert om så kommer ske, anser Östhammars kommun att SKB bör förtydliga hur rening av lakvatten i så fall kommer att ske.

Tillverkning av betong

Vid uppförande och drift av Kärnbränsleförvaret – både för arbeten under och ovan mark – kommer SKB ha ett behov av betong. SKB söker nu tillstånd för att uppföra och driva en egen anläggning för betongtillverkning istället för att köpa in betong från en extern anläggning.

Kommunen framförde under samrådet att betongtillverkning vid slutförvaret för låg- och medelaktivt avfall (SFR) borde utredas som alternativ i MKB:n, vilket SKB gjort. I alternativredovisningen anför SKB att eftersom Kärnbränsleförvarets behov av betong sträcker sig längre i tid än SFR:s behov, är det mer effektivt att förlägga betongstationen vid Kärnbränsleförvaret.

Östhammars kommun önskar ett klargörande från SKB angående om betongstationen vid Kärnbränsleförvaret även kommer att tillverka betong för SFR och eventuell annan verksamhet.

Vattentillförsel

Östhammars kommun framförde i samband med samrådet våren 2023 att det av ansökningshandlingarna bör framgå varifrån SKB avser att hämta vatten till betongtillverkningen. I avsnitt 5.3.3 i MKB:n framgår att vatten för betongtillverkningen planeras att utgöras av avsaltat och återmineraliserat havsvatten, men det framgår fortsatt inte varifrån detta vatten avses att hämtas.

SKB har uttryckt avsikt att anlägga en avsaltningsanläggning för Kärnbränsleförvaret alternativt att nyttja tillståndsgiven anläggning vid SFR för ändamålet. Om SKB ska anlägga en ny avsaltningsanläggning krävs tillstånd för havsvattenuttag och om den tillståndsgivna anläggningen vid SFR ska nyttjas anser kommunen att det krävs en anmälan om ändring, vilket kommunen uppfattat att även SKB anser.

Östhammars kommun kvarstår, med hänvisning till att SKB såvitt kommunen känner till inte har inkommit med vare sig en ansökan om tillstånd eller anmälan gällande avsaltningsanläggning, med sin fråga angående varifrån SKB avser att hämta vatten för betongtillverkning.

Hantering och rening av vatten från betongtillverkningen

SKB har i ansökan anfört att vatten som inte kan återanvändas kommer att samlas upp i tankar och sedimentationsanläggning samt provtas för att därefter genomgå lämplig rening. SKB har i avsnitt 5.5.4 i MKB:n vidare anfört att om innehållet i vattnet överskrider specifika riktvärden kommer det att renas före utsläpp till recipient.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB angående vilken rening som avses med "lämplig rening" samt hur denna avses kontrolleras och regleras.

Naturgrus

I ansökan anger SKB att den ballast som kommer användas för betongtillverkningen är fingrus och grus från den inledande krossningen. Naturgrus kommer användas i betongtillverkningen endast om det är motiverat av strålsäkerhetsmässiga krav.

Frågan om användning av naturgrus för betongtillverkning behandlades även i prövningen av SFR och vid huvudförhandlingen för SFR åtog sig SKB att inte använda naturgrus om det inte var påkallat av strålsäkerhetskrav.

Östhammars kommun uppfattar att SKB även för betongtillverkningen vid Kärnbränsleförvaret åtar sig att inte använda naturgrus om det inte är påkallat av strålsäkerhetsmässiga krav. Under förutsättning att SKB åtar sig detta anser kommunen inte att frågan om användning av naturgrus behöver villkorsregleras.

Kommunen anser dock att det är lämpligt att åtagandet om att enbart använda naturgrus när det är påkallat av strålsäkerhetsmässiga krav även omfattar att SKB, förslagsvis i miljörapporten, ska redovisa eventuell användning av naturgrus vid betongtillverkningen och motivet för detta.

Grundvattenbortledning ovan mark

Vid uppförandet av Kärnbränsleförvarets ovanmarksanläggningar kommer det, enligt Tilläggsansökan, att krävas schaktning under grundvattenytan och därmed uppstå behov av grundvattenbortledning.

Viss grundvattenbortledning har beskrivits tidigare i KBS-3-målet men i Tilläggsansökan anger SKB att den fortsatta projekteringen har visat att det kan bli aktuellt med fler och större schakt än vad som tidigare beskrivits. Kommunen uppfattar även att delvis andra områden än vad som tidigare beskrivits i KBS-3-målet nu påverkas då enskilda schakt, och därmed grundvattenbortledning, kommer att utföras även utanför driftområdet.

Östhammars kommun uppfattar att beskrivningen av schakternas utbredning och det behov av grundvattenbortledning som kan uppstå för Kärnbränsleförvarets ovanmarksdelar i sin helhet regleras i det här aktuella målet.

Om SKB:s avsikt inte är att samtliga schakter ovan mark och samtlig grundvattenbortledning från Kärnbränsleförvarets ovanmarksanläggningar ska regleras i det här aktuella målet önskar kommunen ett förtydligande angående vad som omfattas av respektive mål.

Behov av skyddsåtgärder

SKB beskriver ett antal skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att minimera påverkan och konsekvenser av de planerade schaktningsarbetena med tillhörande grundvattenbortledning för Kärnbränsleförvarets ovanmarksanläggningar.

Östhammars kommun anser att det finns otydligheter både gällande vilka schakt de redovisade skyddsåtgärderna avser och om de föreslagna skyddsåtgärderna är att se som åtaganden eller enbart förslag på möjliga åtgärder.

I avsnitt 6.5 i MKB:n beskrivs att schaktarbetena inom och i nära anslutning till driftområdet utgör de mest omfattande arbetena sett till schaktdjup och den tid som schakten bedöms vara öppna men att de, bland annat mot bakgrund av närheten till kylvattenkanalen och havet, inte bedöms ge upphov till någon hydrologisk påverkan på våtmarkerna. SKB anger vidare att vissa närliggande våtmarker och sumpskog kan påverkas av schaktarbeten i närheten av verksamhetsområdesgränsen, det vill säga av schaktarbeten utanför driftområdet, men att schakten inte bedöms vara öppna under längre tid än en vegetationsperiod.

I avsnitt 6.3 i MKB:n anges att om det finns behov av att minska inläckage av vatten till schakt kan tät stödkonstruktion behövas. I avsnitt 6.6 i MKB:n anges vidare att som en skyddsåtgärd föreslås att mätningar utförs för att styra behovet av försiktighetsåtgärder för att minimera en eventuell påverkan som sträcker sig till efterföljande vegetationsperiod. Vidare anges att vid behov kan enskilda schakt utföras sektionvis utanför vegetationsperioden. I Tabell 3-5 i MKB anger SKB att grundvattenbortledningen kommer pågå temporärt och sporadiskt under i huvudsak Kärnbränsleförvarets uppförandeskede om 10 år, men kan även vara aktuellt under Kärnbränsleförvarets driftskede om cirka 45 år.

Kommunen uppfattar mot bakgrund av detta att det inte kan uteslutas att det uppstår en påverkan som sträcker sig till efterföljande vegetationsperiod, även om schakten enbart är temporärt öppna. Därtill uppfattar kommunen att schaktning kommer att ske återkommande under hela uppförandeskedet och möjligen även under hela Kärnbränsleförvarets driftskede.

Kommunen anser, mot bakgrund av ovanstående, att angivna skyddsåtgärder kan vara av sådan betydelse för verksamhetens miljöpåverkan att det finns behov av reglering och att det inte enbart bör vara upp till verksamhetsutövaren att bedöma behovet av skyddsåtgärderna.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB avseende om bolaget åtar sig att tillse att samtliga schakt, både innanför och utanför driftområdet, inte kommer vara öppna längre än en vegetationsperiod.

Östhammars kommun anser att det finns behov av villkorsreglering för skyddsåtgärderna och önskar därför att SKB föreslår villkor för att minimera risken för påverkan från grundvattenbortledningen. Om SKB inte anser att sådant villkor behövs önskar kommunen att SKB anger skälen för detta samt förtydligar sina åtaganden.

Östhammars kommun anser även att det är lämpligt att berörd tillsynsmyndighet bemyndigas att föreskriva ytterligare villkor om skyddsåtgärder och när dessa ska vidtas för att minimera påverkan till följd av grundvattenbortledningen.

Länshållningsvatten

Östhammars kommun framförde under samrådet under våren 2023 att det i MKB:n bör framgå vilka krav som ställs på länshållningsvattnet innan återinfiltration kan ske. I samrådsredogörelsen har SKB angett att vilka specifika krav som ska ställas på länshållningsvattnet inte bedöms ingå i avgränsningen av

denna MKB utan i KBS-3-målet. Kommunen uppfattar dock, som nämnts ovan, att samtlig grundvattenbortledning för Kärnbränsleförvarets ovanmarksdelar nu hanteras genom Tilläggsansökan och att endast grundvattenbortledning avseende undermarksdelarna därmed omfattas av KBS-3-målet.

Östhammars kommun vidhåller att SKB bör redovisa vilka krav som ställs på länshållningsvattnet från schakt hänförliga till ovanmarksdelarna innan återinfiltration kan ske samt hur vattnet ska hanteras om det inte uppnår dessa krav.

I sammanhanget vill kommunen uppmärksamma att kommunen även i sitt yttrande över SKB:s begäran om tillstånd i KBS-3-målet framför önskemål om förtydligande avseende vilka krav länshållningsvattnet ska uppnå för att få återinfiltreras till mark.

Vattenverksamhet i naturmark för kväverening

SKB har i bilaga K:34 i KBS-3-målet presenterat utredningar kring reningsteknik för kväverikt vatten där ett föreslaget reningsalternativ är naturlig rening i våtmark. För att möjliggöra uppförandet av en reningsanläggning i våtmark behöver SKB, enligt Tilläggsansökan, anlägga en ledning från lakvattendammen till våtmarken, eventuellt kulvertera ett befintligt dike samt gräva och fylla ut vissa delar av våtmarken. Det som SKB, som kommunen uppfattar det, söker tillstånd för i Tilläggsansökan är enbart åtgärder för att möjliggöra rening i våtmark och krav på rening av utsläpp till vatten avses regleras i KBS-3-målet.

SKB anför i Tilläggsansökan (punkt 59-61) att om vissa skyddsåtgärder och försiktighetsmått vidtas så kan risk för påverkan på naturvärden och skyddade arter reduceras till acceptabla nivåer.

Grumling

I avsnitt 7.5.1 i MKB:n anges att grumlingsbegränsande åtgärder planeras att vidtas om arbeten sker i diken och våtmark när dessa är vattenförande. Under förutsättning att så sker bedömer SKB att arbetena i vattenområdet inte kommer medföra betydande påverkan på vattenkvalitet eller vattenmiljön.

Östhammars kommun konstaterar att det inte föreslås något villkor för arbeten i vatten annat än genom föreslaget villkor 2 som hänvisar till KBS-3-målet. För KBS-3-målet föreslås ett villkor avseende arbete i vatten (C9) som innebär att sådana arbeten ska ske med försiktighet och vid risk för grumling i Asphällsfjärden ska grumlingskydd användas. Därutöver noterar kommunen att SKB i begäran om tillstånd för Kärnbränsleförvaret, punkt 71, anger att några särskilda villkor för nu aktuella åtgärder i vattenområde och våtmarker inte föreslås i KBS-3-målet utan frågan får istället hanteras inom ramen för prövningen av Tilläggsansökan.

Östhammars kommun anser, mot bakgrund av den risk för grumling i diken och våtmark som beskrivs i MKB:n, att det i det här aktuella målet bör föreskrivas ett särskilt villkor som anger att grumlingskydd ska användas vid risk för grumling i vatten, oavsett om risken avser Asphällsfjärden eller inte.

Övriga skyddsåtgärder och försiktighetsmått

I avsnitt 7.5.2 i MKB:n anges att bedömningen av påverkan på naturmiljön av åtgärderna i naturmark för att möjliggöra kväverening förutsätter att vissa skyddsåtgärder och försiktighetsmått vidtas. De försiktighetsmått som listas är följande:

- Anläggande av systemet för kväverening genomförs under tidsperioden oktober till mitten av mars.
- Eventuella avverkningar i skogsmiljöer görs inte under häckningstid för fåglar.
- Orkidén nästrot ska undvikas vid ledningsdragningar.

Kommunen uppfattar att ovan angivna skyddsåtgärder och försiktighetsmått är av sådan vikt för miljöbedömningen att de kommer behöva vidtas.

Östhammars kommun önskar ett förtydligade från SKB angående skäl för att ovanstående åtgärder inte föreslås regleras i villkor. Om SKB inte anser att åtgärderna ska utgöra villkor för verksamheten anser kommunen att de i vart fall är att se som åtaganden.

SKB:s förslag till villkor

SKB har i Tilläggsansökan föreslagit ett antal villkor för sökta åtgärder och verksamheter. Östhammars kommun har inga synpunkter på SKB:s villkorsförslag 3-4 samt 6-7. I övrigt bemöter kommunen nedan SKB:s förslag till villkor.

Villkor 1

Föreslaget villkor 1 innebär att verksamheten ska utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angetts i ansökan och vad sökanden åtagit sig i målet.

Östhammars kommun har ingen synpunkt på utformningen av villkoret som sådant men noterar att det genomgående i Tilläggsansökan hänvisas till beskrivningar av sådant som gjorts inom ramen för KBS-3-målet samt att SKB önskar att huvudsakligen reglera verksamheten genom samma villkor som gäller för KBS-3-målet. Det medför att det kan uppstå oklarheter kring vad som kan anses ha angetts i Tilläggsansökan och vad SKB därmed kan anses ha åtagit sig i det här aktuella målet.

Östhammars kommun önskar att SKB ger in en sammanställning av de åtaganden som gjorts i förhållande till aktuella verksamheter i detta mål, även om de finns beskrivna i KBS-3-målet.

Villkor 2

SKB föreslår följande villkor 2:

Villkor som föreskrivits i mark- och miljödomstolens dom den [...] i mål M 1333-11 beträffande buller, utsläpp till luft och vatten och arbeten i vatten (villkor [...]), ska gälla även för detta tillstånd.

SKB anför att det i de flesta fall inte finns behov av ytterligare eller strängare villkor för verksamhet i Tilläggsansökan än vad som föreslagits i KBS-3-målet

(mål M 1333-11). SKB har med stöd härav föreslagit att villkor 2, som hänvisar till reglering i ett annat mål, reglerar den verksamhet som Tilläggsansökan omfattar.

Östhammars kommun har förståelse för att de verksamheter och åtgärder som omfattas av Tilläggsansökan till viss del utgör samma verksamhet och åtgärder som har beskrivits och som kommer att regleras i KBS-3-målet. Kommunen anser dock, av de skäl som redovisas nedan, att villkor uttryckligen bör regleras för respektive verksamhet som beskrivs i de olika målen. Att så som SKB föreslår genom villkor 2 hänvisa till villkor som förskrivs i ett annat mål är, enligt kommunens uppfattning, rättsosäkert. Det kan bli otydligt vad en villkorsreglering i KBS-3-målet egentligen reglerar i detta mål.

Kommunen ifrågasätter även hur villkoret ska tillämpas för det fall SKB i framtiden ansöker om villkorsändring eller ändringstillstånd med förändrade villkor för verksamheten i något avseende och ett eller flera av de villkor för Kärnbränsleförvaret som aktualiseras genom föreslaget villkor 2 ändras. Med beaktande av att villkor 2 hänvisar till ett specifikt målnummer och datum för dom skulle äldre lydelse i villkor alltså gälla för verksamheterna som omfattas av Tilläggsansökan, trots att det skett en ändring av verksamheterna genom ändring av tillståndet som meddelats i KBS-3-målet. Kommunen ser i sådana fall hellre att ändringstillstånd behöver sökas i förhållande till villkor som föreskrivits i både KBS-3-målet och nu aktuellt mål.

Därtill har SKB för Kärnbränsleförvaret föreslagit att frågan om utsläpp till vatten skjuts upp under en provotid där förslag till slutliga villkor ska lämnas in till domstolen senast två år efter att bergarbetena påbörjats. Föreslaget villkor 2 i Tilläggsansökan omfattar även en hänvisning till KBS-3-målets villkor för utsläpp till vatten. Hänvisning till målnummer och datum för mark- och miljödomstolens dom i KBS-3-målet innebär därmed att slutliga villkor för utsläpp till vatten inte regleras för nu aktuella verksamheter och åtgärder.

Östhammars kommun anser sammanfattningsvis att föreslagen reglering med hänvisning till ett annat mål är vare sig ändamålsenligt eller rättsäkert sett till den omfattande och komplicerade prövning som det nu är fråga om.

Östhammars kommun anser att det är lämpligt och mer rättsäkert att de villkor i KBS-3-målet som är aktuella även för verksamheterna i Tilläggsansökan uttryckligen regleras i detta mål och inte regleras enbart genom hänvisning till KBS-3-målet.

Villkor 5

SKB har föreslagit ett villkor som innebär att det för verksamheten på bergupplaget ska finnas kontrollprogram med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod.

Östhammars kommun har ingen synpunkt på föreslaget villkor i förhållande till kontrollprogrammets innehåll men noterar att SKB angett att förslag till kontrollprogram ska ges in till berörd tillsynsmyndighet senast tre månader *efter* att tillståndet tagits i anspråk. Kommunen anser att förslag till kontrollprogram lämpligen ska lämnas in tre månader *innan* tillståndet tas i anspråk.

Kommunen anser vidare att det är lämpligt att kontrollprogrammet för Tilläggsansökan tas fram i samråd med berörd tillsynsmyndighet. Kommunen framför även denna synpunkt i sitt yttrande avseende föreslaget villkor om kontrollprogram i KBS-3-målet (villkor A6), med hänvisning till att motsvarande villkor för SFR innebär att kontrollprogrammet ska tas fram i samråd med berörd tillsynsmyndighet.

Östhammars kommun anser att villkor om kontrollprogram ska kompletteras med tillägget att kontrollprogrammet ska tas fram i samråd med berörd tillsynsmyndighet samt ändras så att förslag till kontrollprogram ska lämnas in tre månader innan tillståndet tas i anspråk.

Övriga synpunkter

Kumulativa effekter

I Tilläggsansökan söker SKB tillstånd för vissa tillkommande verksamheter och åtgärder inom samma verksamhetsområde som i KBS-3-målet. SKB anför att verksamheterna och åtgärderna till stora delar redan beskrivits inom ramen för KBS-3-målet. Bland annat betongtillverkningen är dock en tillkommande verksamhet som inte sedan tidigare omfattats av KBS-3-målet. Även om betongtillverkningen inte är en tillståndspliktig verksamhet söker SKB nu tillstånd till verksamheten på frivillig grund och miljökonsekvenserna från verksamheten ska därför prövas.

SKB har i MKB:n för Tilläggsansökan anfört att de sökta verksamheterna kan orsaka kumulativt buller men att SKB inom ramen för tidigare prövningar genomfört konservativa beräkningsfall från samtliga planerade verksamheter i Forsmark. SKB anför att mot bakgrund av den konservativa bedömning som tidigare gjorts bör de verksamheter som ingår i Tilläggsansökan rymmas inom tidigare kumulativa beräkningsfall och inte ge upphov till ytterligare bullerpåverkan.

Östhammars kommun uppfattar inte att tidigare beräkningar omfattat bullerpåverkan från betongtillverkning och kommunen menar att betongtillverkning, innefattande bland annat krossning av berg, genererar buller som inte kan anses vara försumbart även sett till samtliga verksamheter inom området. Kommunen anser inte att det är möjligt att ta ställning till betongtillverkningens bidrag till den samlade bullerbilden baserat på den information som redovisas i ansökan och MKB:n.

Östhammars kommun anser därför att de kumulativa effekterna av tillkommande verksamheter bör belysas ytterligare i förhållande till redan tillståndsgivna verksamheter i området samt de verksamheter och åtgärder som beskrivs i KBS-3-målet.

Ersättning för oförutsedd skada

I avsnitt A.3 i Tilläggsansökan har SKB bland annat yrkat att domstolen ska förordna att tiden för anmälan av anspråk på ersättning för oförutsedd skada från vattenverksamheterna bestäms till *tio* år efter utgången av arbetstiden. I punkt 114 anger dock SKB att tiden för anmälan av oförutsedd skada bör bestämmas till minimitiden, det vill säga *fem* år från utgången av arbetstiden.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande angående vilken tid som SKB yrkar ska förordnas för ersättning för oförutsedd skada.

Östhammars kommun noterar vidare att SKB i begäran om tillstånd i KBS-3-målet yrkat att domstolen förordnar att tiden för anmälan av anspråk på ersättning för oförutsedd skada bestäms till 20 år efter arbetstidens utgång. I Tilläggsansökan anför SKB som skäl för att bestämma tiden till fem år att eventuella skador med anledning av arbetena som omfattas av ansökan kommer att kunna iakttas och dokumenteras omgående efter att verksamheterna påbörjats.

Kommunen noterar dock att verksamheterna och åtgärderna i de två målen är tätt sammankopplade, beskrivs genom hänvisningar i stor utsträckning i båda målen och åtgärderna i Tilläggsansökan utgör i viss mån förutsättning för genomförande av åtgärderna i KBS-3-målet. SKB anför även att de här sökta verksamheterna och åtgärderna till del bör villkorsregleras tillsammans med KBS-3-målet.

Östhammars kommun uppfattar således att dessa tillkommande åtgärder och verksamheter utgör en del av anläggningarna för ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall. Mot bakgrund av detta anser kommunen att eventuella oförutsedda skador till följd av åtgärderna inte kan ses separat från verksamheterna inom KBS-3-målet.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande avseende skälen för att tiden för anmälan av anspråk på ersättning för oförutsedd skada ska fastställas till en annan tid i detta mål än för andra vattenverksamheter för Kärnbränsleförvaret.

Verkställighetsförordnande

SKB har begärt att tillståndet ska få tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft, så kallat verkställighetsförordnande. Som skäl för detta har SKB anfört i huvudsak samma argument som i begäran om tillstånd för KBS-3-målet.

Östhammars kommun har principiellt ingen invändning mot Tilläggsansökan och i och med regeringens tillåtlighetsbeslut står det klart att tillstånd för Kärnbränsleförvaret kommer att ges. Kommunen har ingen invändning mot verkställighetsförordnandet under förutsättning att det meddelas villkor och krav på skyddsåtgärder som säkerställer att det inte kan uppkomma en oförutsedd och oacceptabel påverkan på omgivningen samt att de förslag till skyddsåtgärder och villkor som kommunen föreslår tillmötesgår.